

حقوق شهروندی یکتاپرستان و اقلیت فرقه‌پرستان در حکومت اسلامی (با تمرکز بر اندیشه امام خمینی)

مقاله ۵، دوره ۳۱، شماره ۱۷۲ - ۱۷۱، بهار ۱۳۹۳، صفحه ۱۴۹-۱۱۷ XML

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

نویسنده

[علی الهی خراسانی](#)

پژوهش‌گر فقه اجتماعی

چکیده

در حکومت اسلامی، اکثریت از آن یکتاپرستان است؛ شهروندانی که پیرو یکی از ادیان توحیدی و الهی بوده و از مذاهب رسمی پیروی می‌کنند. در این بین، اقلیتی وجود دارد که فرقه‌پرست بوده و از مذاهب و آیینهای ساختگی و غیر رسمی پیروی می‌نمایند. اما اکثریت یکتاپرست، در کنار مسلمانان به‌طور کامل، از حقوق شهروندی برخوردارند؛ حقوقی از جمله: رفاه و امنیت، آزادی در فعالیتهای مذهبی و اجتماعی و حق آزادی بیان. امام خمینی، بر اساس سه شاخص عدالت اجتماعی، کرامت انسانی و امنیت عمومی، به‌طور صریح و اساسی، از حقوق شهروندی یکتاپرستان دفاع کرده است. نسبت به حقوق شهروندی اقلیت فرقه‌پرستان، باید گفت: نمی‌توان بر اساس تفکر سنتی تقسیم جهان به دارالاسلام و دارالحرب، این اقلیت را از کشور بیرون راند؛ بلکه طبق آیات قرآن و نیز بیانات امام خمینی، اگر این گروه در شرایط فتنه‌انگیزی نباشند، از حقوق طبیعی و اساسی برخوردارند. قانون اساسی جمهوری اسلامی نیز جلوه و نمادی است از اندیشه امام خمینی در پاسداشت رعایت حقوق تمامی شهروندان جامعه.

کلیدواژه‌ها

[حقوق شهروندی](#)؛ [یکتاپرستان](#)؛ [فرقه‌پرستان](#)؛ [کرامت انسانی](#)؛ [امام خمینی](#)

اصل مقاله

شناخت شهروند یکتاپرست و فرقه‌پرست

شهروند یکتاپرست به کسی گفته می‌شود که پیرو یکی از ادیان الهی توحیدی است و زندگی و مناسک عبادی خود را برابر آن سامان می‌دهد. پیروان: اسلام، مسیحیت، یهود و زرتشت، شهروندان یکتاپرست نامیده می‌شوند. این ادیان دارای کتاب مقدس بوده و شهروندان پیرو این ادیان، به آموزه‌های رسمی دین خود پای‌بندند، پیامبر آن را اسوه خویش می‌دانند و فرموده‌های او را همیشه و در همه حال، آویزه گوش دارند.

شهروند فرقه‌پرست به کسی گفته می‌شود که: یکی از فرقه‌های غیر رسمی و ساختگی منتسب به دینی را انتخاب کرده و از مدعیان دروغین آن فرقه دستور می‌گیرد. شهروند فرقه‌پرست، به آموزه‌های فرقه خود سخت پای‌بند است و به متنی تعبد دارد که از پیامبر الهی صادر نشده است.

پاره‌ای از این فرقه‌ها بر اثر انحرافهای عقیدتی؛ اما بدون انگیزه‌های سیاسی و حمایت کشورهای استعمارگر، شکل گرفته‌اند، مانند: ایزدیه؛^۲ اما پاره‌ای دیگر با نقشه‌های استعمار و با پشتیبانی مستقیم سیاستمداران تفرقه‌افکن ساخته شده و روی کار آمده و قدرت گرفته‌اند، مانند: وهابیت و بهائیت.^۳

مفهوم حقوقی اقلیت

«اقلیت» از واژه‌های بحث انگیز در حقوق بین الملل است. در هیچ معاهده، یا سند بین المللی از این واژه تعریفی واحد ارائه نشده است؛ اما در تعریف آن می‌توان از رویه قضایی و دکتترین حقوقی کمک گرفت. دو نمونه از مشهورترین تعریفهایی که در مورد اقلیت در رویه قضایی و دکتترین حقوقی ارائه شده، اشاره می‌گردد و در نهایت یکی از کامل‌ترین و جدیدترین تعاریف برای فهم بهتر این مفهوم ارائه می‌گردد.

۱. رویه قضایی:

به استناد رأی مشورتی دیوان دایمی بین المللی دادگستری در تاریخ ۳۱ ژولای ۱۹۳۰ در پاسخ به سؤال رئیس کمیسیون مختلط کنوانسین یونانی - بلغاری در تعریفی که از مفهوم جامعه - درسیستم جامعه ملل ودر نظام معاهدات اقلیتها، از مفهوم جوامع به جای اقلیتها استفاده شده است - ارائه داده است، به شرح زیر است:

«گروهی از اشخاص که در کشور یا سرزمینی خاص زندگی می‌کنند و دارای نژاد، مذهب، زبان و سنتهای خاص خود هستند و به واسطه ی هویت مشترک نژادی، مذهبی و زبانی و سنتی با همدیگر احساس همبستگی دارند و سنتها و آیین خود را حفظ می‌نمایند و فرزندان‌شان را بر اساس فرهنگ و سنتهای خویش آموزش می‌دهند و در این راستا به یاری همدیگر بر می‌خیزند.»

۲. دکتترین حقوقی:

یکی از متخصصین برجسته حقوق اقلیتها، کاپوتورتیدر، به سال ۱۹۷۹ در گزارش جامع خود در خصوص حقوق اشخاص متعلق به اقلیتهای قومی، مذهبی و زبانی که از طرف کمیسیون فرعی منع تبعیض و حمایت از اقلیتها خواسته شده بود، اقلیت را این گونه تعریف کرد:

«گروهی که از نظر عددی کمتر از بقیه جمعیت کشور بوده و در موقعیت غیر حاکم قرار دارند. این اعضاء با داشتن تابعیت آن دولت، خصایص قومی، مذهبی و زبانی متفاوت از دیگر افراد کشور دارند و هرچند به صورت ضمنی نسبت به حفظ فرهنگ، سنتها، مذهب و زبان خودشان احساس همبستگی دارند.»^۴

باتوجه به کاستیها و ایرادهای به تعریفهای ارائه شده از مفهوم اقلیت، در کتاب «حمایت از اقلیتها در حقوق بین الملل» تلاش شده تا تعریفی از آن به مفهوم امروزی، که بتواند جامع اقلیتها باشد، به شکل زیر ارائه گردد، که به نظر می‌رسد تعریف کاملی باشد:

«اقلیت به گروهی از افراد گفته می‌شود که جمعیتی کمتر از بقیه مردم کشور یا ایالتی از کشور داشته و در حاکمیت حضوری مؤثر ندارند. اعضاء این گروه از ویژگیهای متفاوت قومی،

مذهبی یا زبانی برخوردارند و برای حفظ آن خصایص، احساس همبستگی دارند. گروه‌های اقلیت بر حسب سکونت مجتمع یا پراکنده، تبعه یا بیگانه بودن و تقدم یا تأخر سکونت‌شان در کشور، از حمایت‌های مندرج در نظام حقوق اقلیتها برخوردار می‌شوند.»^۵

یکتاپرستان در حکومت اسلامی؛ اقلیت یا اکثریت؟

حکومتی که با قوانین اسلامی شکل می‌گیرد و ساختار سیاسی آن برآمده از نظریه‌های اسلامی است و نیز اکثر شهروندان آن، مسلمانانند، به طور طبیعی اکثریت از آن مسلمانان است و پیروان ادیان توحیدی دیگر، اقلیت برشمرده می‌شوند. این اکثریت و اقلیت، با توجه به ترکیب جمعیتی است؛ اما آیا در توزیع حقوق اساسی و طبیعی باید چنین رابطه‌ای برقرار شود؟ می‌توان گفت اکثریت و اقلیت، مفهومی اضافی و نسبی است و اگر در حکومت اسلامی، بیش‌تر مردمان پیرو ادیان توحیدی هستند و اقلیتی وجود دارد که اعتقاد و رفتار خود را از فرقه‌های ساختگی و غیر رسمی می‌گیرد، با اکثریتی به نام یکتاپرستان روبه‌رو هستیم که در حقوق اساسی و نیز آزادی در انجام مراسم مذهبی و نشر افکار خود باید با مسلمانان برابر باشند. البته اقلیت فرقه‌پرست در حقوق طبیعی و مادی خود، مانند بهره‌مندی از بهداشت، سواد و... هیچ تفاوتی با اکثریت یکتاپرست ندارد و در ادامه خواهد آمد که تفاوت حقوقی این دو دسته در کجا نمایان می‌شود. اندیشه امام خمینی در این باره بسیار راه‌گشا خواهد بود.

دارالاسلام و دارالکفر در جهان سیاسی معاصر

بنا بر دیدگاه تاریخی و سنتی اسلامی، جهان به دو قسم: «دارالاسلام» و «دارالکفر» تقسیم می‌شود. دارالاسلام، به تمام سرزمین‌هایی اطلاق می‌شود که تحت استیلای حکومت اسلامی بوده و به تبع آن، قوانین اسلامی در آن اجرا می‌شود. در این حالت فرقی نمی‌کند که به لحاظ کمی، مسلمانان ساکن در آن بلاد در اقلیت باشند، یا اکثریت، به هر روی غیر مسلمانان به عنوان اقلیت‌های مذهبی و دینی شناخته خواهند شد. دارالکفر، نیز به آن دسته از سرزمین‌هایی گفته می‌شود که تحت استیلا و فرمانروایی حکومت اسلامی نیستند. روشن است که مسلمانان در چنین سرزمین‌هایی (در دسته بندی مذهبی) اقلیت به شمار می‌آیند و تابع قوانین مربوطه خواهند بود.^۶

اقلیت‌های مذهبی شناخته شده در اسلام، عبارت از گروه‌هایی هستند که از آیین‌های الهی سه گانه یهودی، مسیحی و زرتشتی پیروی می‌کنند که در اصطلاح فقه اسلامی «اهل کتاب» نامیده می‌شوند. قدر مسلم آن است که فقها بر اقلیت مذهبی بودن پیروان این ادیان و برخوردارگی از اهلیت انعقاد قرارداد ذمه با مسلمانان، اتفاق نظر دارند.

درحالی که در این خصوص برای سایر گروه‌های غیر مسلمان، چنین حقوقی تعریف نمی‌شود. دیدگاه رایج اسلامی، تنها اقلیت‌های یهودی، مسیحی و زرتشتی را در چهارچوب حکومت اسلامی به رسمیت شناخته و آنها را مشمول انعقاد پیمان اتحاد ملی و برخوردارگی از حق سکونت در دارالاسلام می‌داند.

سایر گروه‌های غیرمسلمان که از اهل کتاب نیستند بدین ترتیب هستند:

۱. ملحدان و کسانی که به هیچ مذهبی پای بندی و اعتقاد ندارند و نسبت به باورهای مذهبی تردید یا انکار می‌ورزند.

۲. مشرکان و کسانی که برای آفریننده جهان شریک و هم‌تا قائل هستند.

۳. پیروان مذاهب ساختگی و باطلی که فاقد هرگونه اصل و ریشه صحیح بوده و تنها با ادعای نادرست و دعوت مدعیان دروغین، به وجود آمده‌اند. (فرقه‌پرستان)

۴. گروه‌هایی که خود را پیرو یکی از پیامبران (منصوص در قرآن) شمرده و از یهودیان، مسیحیان و زرتشتیان نیز، به شمار نمی‌آیند، مانند کسانی که خود را پیرو صُحُف ابراهیم و شیث و ادریس و یا زبور داوود می‌پندارند.

در تفکر رایج و سنتی، در واقع گروه‌های یادشده در زمره اقلیتهای مذهبی ساکن در بلاد مسلمین قرار نمی‌گیرند و اینان، یا باید اسلام بیاورند و یا سرزمینهای اسلامی را ترک گویند.

اما با ژرف نگری و مطالعه دقیق آموزه‌های دینی و غور و بررسی فقه اجتماعی، نمی‌توان به‌سادگی گفت شهروند یک کشور اسلامی به دلیل یکتاپرست نبودن، باید یا به اجبار اسلام آورد و یا سرزمینهای اسلامی را ترک گوید.

اسلام آوردن اجباری برخلاف نفی اکراه و اجبار در انتخاب دین است و در شرایط عادی، برخلاف عدالت اجتماعی است که شهروندی، بنابر اعتقادش از حکومت اسلامی بیرون رانده شود. بدین نکته مهم باید توجه داشت که در فقه اجتماعی، که حقوق شهروندی بخشی از آن است، عدالت اجتماعی رکن اساسی و شاخص اصلی این فقه به شمار می‌آید.

در ادامه خواهیم گفت بر اساس آیه شریفه قرآن، که اساس رعایت حقوق شهروندی، حتی نسبت به مشرکان و فرقه‌پرستان است، در شرایط عادی باید حقوق شهروندی همگان، حتی مشرکان، توسط حکومت اسلامی رعایت شود. تنها در شرایط «فتنه انگیزی»، وضعیت طبیعی حقوق شهروندان دگرگون خواهد شد و حکومت اسلامی جهت حفظ امنیت اکثریت شهروندان، دست به کارهایی خاص در برابر فتنه‌انگیزان خواهد زد که در بخشهای بعدی خواهد آمد.

حقوق شهروندی یکتاپرستان در اندیشه امام خمینی

عناصر پاسداشت حقوق یکتاپرستان به‌روشنی در اندیشه امام خمینی بازگو شده است که بدان اشاره می‌شود:

زندگی شایسته با رفاه و امنیت

در حکومت اسلامی، زندگی یکتاپرستان باید در رفاه و آسایش باشد و در این زمینه، هیچ

تفاوتی نباید احساس شود.

امام خمینی می‌گوید:

«این نهضت امیدوارم که برای همه مذاهب، اقلیتهای مذهبی، که در ایران زندگی می‌کنند برای همه خیر آورده باشد. ما برای اقلیت مذهبی احترام قائل هستیم. اینها اهل ملت ما هستند، اهل مملکت ما هستند. و من امیدوارم که حکومت عدل اسلامی برای آنها بسیار خوب باشد و آنها در پناه اسلام با زندگی مرفه، آزاد و به طور صحیح این جا زندگی بکنند.»^۷

«اقلیتها، یک وقت گفته می‌شود به اقلیتهای مذهبی که در ایران این اقلیتها هست. آنها با سایر افراد ایران در همه چیز مشترک و حقوق‌شان به حسب قوانین داده می‌شود. و در حکومت اسلامی، آنها در رفاه و آسایش و آزادی هستند.»^۸

امام خمینی تصریح می‌کند: مبنای فراهم کردن زمینه رفاه و زندگی شایسته برای یکتاپرستان، انصاف و در واقع رعایت عدالت اجتماعی است:

«اقلیتهای مذهبی در آینده آزاد هستند و در ایران، در رفاه زندگی خواهند کرد، و ما با آنها با کمال انصاف و مطابق با قانون عمل خواهیم کرد. آنان برادران ایرانی ما هستند.»^۹

امام خمینی پس از انقلاب اسلامی، جریان قانون‌گذاری در جمهوری اسلامی را بدین سمت رهنمون می‌کند که باید در جهت رفاه و آسایش برای زندگی شایسته یکتاپرستان قدم بردارد:

«مجلس جمهوری اسلامی، همان سان که در خدمت مسلمین است و برای رفاه آنان فعالیت می‌نماید، برای رفاه و آسایش اقلیتهای مذهبی، که در اسلام احترام خاصی دارند و از قشرهای محترم کشور هستند، اقدام و فعالیت می‌نماید، و اساساً، آنان با مسلمانان در صف واحد و برای کشور خدمت می‌کنند و در صف واحد از تمام ارزشها و مآثر آن برخوردار می‌باشند.»^{۱۰}

امنیت یکتاپرستان در حکومت اسلامی، به‌طور کامل و صحیح حفظ می‌شود و میان یکتاپرستان، مسلمان یا یهودی و دیگر پیروان ادیان در این زمینه هیچ فرق‌گذاری وجود ندارد:

«به این یهودیها که در ایران هستند کسی حق ندارد تعرض بکند، اینها در پناه اسلام و مسلمین هستند، نه به یهودیها و نه به نصارا، اینهایی که مذهب رسمی دارند، حق ندارند.»^{۱۱}

«اقلیتهای مذهبی، نه تنها آزادند، بلکه دولت اسلامی موظف است از حقوق آنان دفاع کند. و دیگر این که هر ایرانی حق دارد که مانند همه افراد از حقوق اجتماعی برخوردار باشد. مسلمان، یا مسیحی و یا یهودی و یا مذهب دیگر فرقی ندارد.»^{۱۲}

آزادی فعالیت‌های دینی و مدنی

یکتاپرستان باید در امنیت کامل، به مناسک دینی خود پردازند و در انجام فعالیت‌های اجتماعی

آزاد باشند و نباید آنان را محدود کرد:

«تمام اقلیتهای مذهبی در ایران برای اجرای آداب دینی و اجتماعی خود آزادند و حکومت اسلامی، خود را موظف می‌داند تا از حقوق و امنیت آنان دفاع کند و آنان هم مثل سایر مردم مسلمان ایران، ایرانی و محترم هستند.»^{۱۳}

آزادی در انجام فعالیت‌های دینی توسط یکتاپرستان در قالب‌های رفتاری خاص خود شاید برای برخی مسلمانان تدریجاً خوشایند نباشد؛ اما امام خمینی معمار بزرگ جمهوری اسلامی، این گونه شفاف و صریح می‌گوید:

«همه اقلیتهای مذهبی در اسلام محترم هستند. همه گونه آزادی برای انجام فرایض مذهبی خود دارند. ما با هیچ بشری ضدیت نداریم. آنان ایرانی‌اند و مثل سایر ایرانیان همه گونه حق دارند.»^{۱۴}

«باید غرب متوجه باشد که اسلام نسبت به اقلیتهای مذهبی بسیار با احترام رفتار می‌کند. من بارها گفته‌ام که آنان در ایران آزادانه مراسم خود را انجام می‌دهند و ما موظفیم از آنان نگهداری نماییم.»^{۱۵}

یکتاپرستان، علاوه بر انجام مناسک دینی و فعالیت‌های اجتماعی، باید آزادانه حق مشارکت سیاسی داشته و از حقوق سیاسی بهره‌مند باشند. یکتاپرستان می‌توانند از میان خود نماینده‌ای را در مجلس قانون‌گذاری انتخاب نمایند تا از حقوق ایشان در مجلس پاسداری کند و برای رفع نیازها و مشکلات ایشان اقدام نماید. امام خمینی به روشنی می‌گوید:

«البته که در حکومت اسلامی، محلی برای اقلیتهای مذهبی وجود دارد و آنها الان هم وکیل دارند و در مجلس واردند، ما در حکومت اسلامی هم برای آنها این حق را قائلیم.»^{۱۶}

«همه اقشار ملت، با ملت شریک هستند در حقوق؛ و حقوق همه به آنها داده خواهد شد. اقلیتهای مذهبی در اسلام احترام دارند، حقوق دارند؛ حقوق آنها داده خواهد شد. در عمل به مذهب - به مذهب خودشان - در رأی دادن برای وکلای خودشان آزادند. همه اقشار آزاد هستند. و این معنی که بین شماها پخش می‌کنند که روحانیون می‌خواهند حق شما را نگذارند به شما برسد، بدانید که این خیانتی است که اینها می‌کنند به ملت ما. روحانیون در رأس آنها هستند که حقوق را، حقوق شماها را محترم می‌شمارند. روحانیون تابع قرآن و اسلام هستند. قرآن و اسلام احترام برای شما قائل هست و شما را مثل برادر می‌پذیرد.»^{۱۷}

آزادی بیان

در حکومت اسلامی، تنها این مسلمانان نیستند که می‌توانند آزادانه عقیده و اندیشه خویش را بازگویند؛ بلکه تمامی شهروندان یکتاپرست می‌توانند فکر و اندیشه خود را در جامعه بیان کنند و نباید در این زمینه توسط بخش‌های امنیتی حکومت و یا جریان‌های اسلام‌گرای تدریجی تحت فشار و محدودیت قرار گیرند. بدین نکته مهم باید توجه داشت که بهره‌مندی شهروندان یکتاپرست از آزادی بیان عقیده، بدون تمهید، کاری لغو و بیهوده است و باید برای تأمین این حق آزادی، رسانه و تربیون در اختیار آنان قرار گیرد تا با نظارت قانون، آزادانه و در امنیت کامل

به بیان اندیشه و دیدگاه‌های خود پردازند.

امام خمینی بر این اساس چنین می‌گوید:

«اسلام همیشه حافظ حقوق مشروع اقلیتهای مذهبی بوده و هست. آنان در جمهوری اسلامی آزادند و آزادانه به مسائل خود می‌پردازند و در پناه حکومت اسلامی چون بقیه افراد در اظهار عقیده آزادند.»^{۱۸}

امام خمینی حق آزادی بیان را تنها مختص یکتاپرستان نمی‌داند و این آزادی را فراتر و گسترده‌تر می‌بیند و حتی برای کمونیستها که در ادبیات کلامی شیعه، ملحد و بی‌دین به‌شمار می‌روند، حق آزادی بیان قائل است. البته روشن است که این گروه نباید به قصد فتنه‌انگیزی از آزادی بیان سوءاستفاده نمایند که در ادامه خواهد آمد. امام خمینی می‌گوید:

«اسلام بیش از هر دینی و بیش از هر مسلکی، به اقلیتهای مذهبی آزادی داده است. آنان نیز باید از حقوق طبیعی خودشان که خداوند برای همه انسانها قرار داده است، بهره‌مند شوند. ما به بهترین وجه از آنان نگهداری می‌کنیم. در جمهوری اسلامی کمونیستها نیز در بیان عقاید خود آزادند.»^{۱۹}

به‌طور کلی، می‌توان گفت اندیشه امام خمینی درباره حقوق شهروندان جامعه، که برگرفته از آموزه‌های اسلامی است، بر اساس شاخصهای کلان ذیل است:

کرامت انسانی

عدالت اجتماعی   امنیت عمومی

بین این سه شاخص، «پیوند گردش و رشدی» برقرار است. بدین توضیح که با در نظر گرفتن کرامت انسانی در رعایت حقوق شهروندی، به عدالت اجتماعی می‌رسیم و در پرتو عدالت اجتماعی، امنیت عمومی و فراگیر باید در میان شهروندان حاکم گردد. امنیت، بیش‌تر به رشد شاخص کرامت انسانی کمک می‌کند و با توسعه کرامت انسانی، شاهد رشد و گسترش عدالت اجتماعی در جامعه هستیم.

حقوق فرقه‌پرستان و مرز میان شهروندی و فتنه‌انگیزی

در حکومت اسلامی که اکثریت آن را در ترکیب جمعیتی، یکتاپرستان تشکیل می‌دهند، آیا نسبت به حقوق شهروندی اقلیت فرقه‌پرستان، که راهی جدا از پیروان مذاهب رسمی و ادیان الهی دارند، باید تبعیضی روا داشت، یا آن‌که باید تمام حقوق انسانی آنان نیز رعایت شود؟

می‌توان در این باره دیدگاهی را بیان داشت که فرقه‌پرستان، که در ادبیات قرآنی از مشرکان به‌شمار می‌آیند، اگر بر اساس پیمان صلح با حکومت اسلامی و همزیستی مسالمت‌آمیز با دیگر شهروندان زندگی کنند و اهل فتنه‌انگیزی نباشند، تمامی حقوق ایشان از سوی حکومت

پاسداری می‌شود.

در آیین اسلام، صلح و همزیستی به عنوان اساسی‌ترین اصل در مناسبات رفتاری شهروندی و نیز بین‌المللی منظور گردیده است. پیمان صلحی که خداوند در قرآن، مسلمانان را به آنها ترغیب کرده است:

«وإن جنحوا للسلم فاجنح لها وتوكل على الله إنه هو السميع العليم.» ۲۰

و اگر برای صلح و تسلیم پیش آمدند، تو نیز بپذیر و بر خدا توکل نما. همواره او بسیار شنوای بس داناست.

اسلام، به روشنی بیان می‌دارد: شهروندانی که مشرک‌اند و در بین پیروان مذاهب راستین و ادیان الهی جای نمی‌گیرند، در پناه حکومت اسلامی بوده و از امنیت برخوردارند:

«إِلَّا الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ثُمَّ لَمْ يَنْقُصُوكُمْ شَيْئًا وَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ أَحْدًا فَاتَمَّوْا إِلَيْهِمْ عَهْدَهُمْ إِلَىٰ مُدَّتِهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ.» ۲۱

مگر کسانی از مشرکان که با آنان پیمان بسته اید، سپس چیزی از تعهدات خود نسبت به شما فروگذار نکردند، و کسی را ضد شما پشتیبانی ننمودند. پس پیمان‌شان را فراسوی‌شان تا مدت مقررشان به اتمام رسانید. بی‌گمان خدا پرهیزکاران را دوست دارد.

بنابراین، شهروندان فرقه‌پرست اگر بر پیمان صلح و دوستی پای‌بند باشند، تمام حقوق طبیعی آنان مانند حق سوادآموزی، بهداشت، رفاه، امنیت و... باید توسط حکومت اسلامی تأمین شود. زیرا اساس پاسداشت حقوق شهروندی بر اساس کرامت انسانی و عدالت اجتماعی است و نمی‌توان حتی شهروندان فرقه‌پرست را از حقوق خود محروم کرد و بر آنان ظلم روا داشت. محروم کردن شهروندان از حقوق اساسی و طبیعی خویش، برخلاف کرامت انسانی و عدالت اجتماعی است و با هدف تشکیل حکومت اسلامی ناسازگاری دارد.

حقوق فرقه‌پرستان در شرایط فتنه‌انگیزی

اگر شهروندان فرقه‌پرست در قالب سازمان و نقشه‌ای برنامه‌ریزی شده، عهد و پیمان صلح خود را با حکومت اسلامی نقض کنند و امنیت شهروندان دیگر را به خطر اندازند، حکم عقل و ارتکاز عقلایی، اقتضا دارد که ریشه‌های این گروه قطع شود و ساخت جامعه از آن پاک گردد. گروه‌های فرقه‌پرست مسلح، مانند صهیونیستها، وهابی‌هایی مانند گروه داعش، از جمله مصادیق روشن چنین گروه‌ها و کسان هستند. حکم جنگ و برخورد سخت با این گروه‌های فتنه‌انگیز، در قرآن چنین آمده است:

«وَ إِنْ تَكُونُوا أَيْمَانَهُمْ مِنْ بَعْدِ عَهْدِهِمْ وَ طَعَنُوا فِى دِينِكُمْ فَقَاتِلُوا أَيْمَةَ الْكُفْرِ إِنَّهُمْ لَأَيْمَانَ لَهُمْ وَعَلَهُمْ يُنْتَهُونَ.» ۲۲

و اگر سوگندهای خود را پس از پیمان خویش شکستند و شما را در دین‌تان طعن زدند، پس با پیشوایان کفر بجنگید، چرا که آنان را هیچ پیمانی نیست، باشد که [از پیمان‌شکنی] باز

ایستند.

گروه‌های توطئه‌گر و فتنه‌انگیز از حقوق شهروندی بی بهره می‌شوند و نمی‌توان اخلاص‌گراان به امنیت و آسایش جامعه را به حال خود وا گذاشت. تفاوت این گروه با دیگر شهروندان در سخنان ارزشمند امام خمینی چنین است:

«اقلیتهای مذهبی که از صدر اسلام، بعد از فتح اسلام، بین مسلمین بودند، اینها غیر از آن مشرکینی که توطئه‌گر بودند یا بعضی از اقشاری که توطئه می‌کردند و می‌خواستند وضع بشر را به هم بزنند، اینهایی که از اقلیتهای مذهبی بودند، تمام در اسلام احترام داشتند... در یکی از قضایا - که لشکری از معاویه شاید بود - آمد و یک خلخالی از پای یک زن یهودیه ربود - به حسب نقل - حضرت امیر فرمودند که: من شنیدم که آمدند و یک خلخالی از ذمی‌ای ربوده‌اند؛ و اگر انسان بمیرد - قریب به این معنی - این اشکالی برایش نیست! این‌طور عنایت داشتند، به حفظ مصالح همه اقشار.»^{۲۳}

«ما حساب جامعه یهود را از حساب «صهیونیزم» و صهیونیستها جدا می‌دانیم. آنها جزء اهل مذهب اصلاً نیستند. تعالیم حضرت موسی، سلام‌الله علیه، که تعلیمات الهی بوده است، و در قرآن بیش‌تر از همه انبیا ذکر حضرت موسی شده است، و تاریخ حضرت موسی در قرآن گفته شده است، یک تعلیمات ارزنده‌ای است. و ترتیبی که حضرت موسی رفتار کرده است با فرعون، یک شبان بوده است با یک عالم قدرت و اراده، و این بر ضد قدرت بزرگ فرعون قیام کرد، و فرعون را از بین برد. [تکیه بر] قدرت الهی و توجه به مصالح مستضعفین در قبال مستکبرین، که اولش فرعون بود، قیام بر ضد مستکبرین، طریقه حضرت موسی سلام‌الله علیه بوده و درست این معنی برخلاف آن [طرحی] است که این طایفه صهیونیستها دارند. اینها اتصال به مستکبرین پیدا کردند. جاسوس آنها هستند؛ نوکر آنها هستند؛ و بر ضد مستضعفین عمل می‌کنند. عکس تعلیمات حضرت موسی که از همین مردم عادی مثل سایر انبیا از همین مردم عادی بازار و کوچه و اینها، اشخاص را برداشت و بر ضد فرعون و قدرت فرعون قیام کرد. از مستضعفین حمله شد به مستکبرین که آنها را از استکبارشان پایین بکشد؛ بر خلاف طریقه این صهیونیستها، که اینها با مستکبرین مربوط هستند و بر ضد مستضعفین عمل می‌کنند!»^{۲۴}

حقوق شهروندی بهائیان

در حکومت اسلامی شهروندانی که به مذاهب دروغین و فرقه‌پرست، استعمار ساخته و فتنه‌انگیز، بستگی دارند؛ اما به صورت عادی و مسالمت‌آمیز زندگی می‌کنند، بنابر کرامت انسانی و عدالت اجتماعی از حقوق انسانی و طبیعی، مانند: رفاه، بهداشت، سواد و... برخوردارند؛ اما نسبت به حقوق سیاسی و آزادیهای مذهبی، چون به فرقه استعمار ساخته و فتنه‌انگیز، بستگی دارند، باید مراقبتها و حساسیتهای ویژه‌ای درباره آنان وجود داشته باشد؛ چراکه اعطای حقوق سیاسی بدانها، بستر مناسبی خواهد بود تا به انجام نقشه‌های سوء خود پردازند و امنیت جامعه را برهم زنند. حقوق شهروندی چنین گروه‌ها و کسانی، مانند بهائیه، در سخنان کلیدی و عالمانه امام خمینی چنین آمده است:

«- آیا برای بهائیه در حکومت آینده، آزادیهای سیاسی و مذهبی وجود دارد؟»

امام خمینی: آزادی برای افرادی که مضر به حال مملکت هستند داده نخواهد شد.

آیا آزادیهای برای مراسم مذهبی آنها داده خواهد شد؟

امام خمینی: خیر. «۲۵»

«- ممکن است بفرمایید اقلیتهایی که در ایران وجود دارند، در حکومت اسلامی چه وضعی خواهند داشت؟»

امام خمینی: اقلیتهای مذهبی در اسلام احترام دارند، و آنها هم مثل سایر اقشار ملت با رفاه در آنجا زندگی خواهند کرد و هیچ گرفتاری برای آنها نخواهد بود.

- در مورد آزادی بیان و عقیده، شما چه حدودی را در نظر دارید؟ آیا فکر می‌کنید باید محدودیتهایی قائل شد، یا نه؟

امام خمینی: اگر مضر به حال ملت نباشد، بیان همه چیز آزاد است. چیزهایی آزاد نیست که مضر به حال ملت ما باشد.

- آیا فکر می‌کنید که گروه‌های چپ و مارکسیست که در ایران هستند، آزادانه فعالیت خواهند داشت؟

امام خمینی: اگر مضر به حال ملت باشد جلوگیری می‌شود؛ اگر نباشد و فقط اظهار عقیده باشد، مانعی ندارد. «۲۶»

بنابراین، برابر دیدگاه دقیق و روشن امام خمینی، حتی گروه‌های ملحد و فرقه‌پرستی چون مارکسیستها، از آزادی بیان و دیگر حقوق شهروندی برخوردارند، مادامی که به امنیت و استقلال جامعه خللی وارد نسازند و توطئه و ضرری علیه شهروندان نداشته باشند.

حقوق اقلیتهای مذهبی و دینی در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

در قانون اساسی، نگرشی عادلانه به حقوق یکتاپرستان؛ یعنی اقلیتهای مذهبی و دینی وجود دارد و دیدگاه امام خمینی نسبت به ایشان در متن قانون اساسی جمهوری اسلامی، نمود یافته است. در قانون اساسی درباره مذاهب دیگر آمده است:

«مذاهب دیگر اسلامی، اعم از حنفی، شافعی، مالکی، حنبلی و زیدی، دارای احترام کامل می‌باشند و پیروان این مذاهب، در انجام مراسم مذهبی، طبق فقه خودشان آزادند و در تعلیم و تربیت دینی و احوال شخصیه (ازدواج، طلاق، ارث و وصیت) و دعاوی مربوط به آن در دادگاه‌ها رسمیت دارند.» «۲۷»

علاوه بر این، در همین اصل پیش بینی شده است:

«در هر منطقه‌ای که پیروان هر یک از این مذاهب اکثریت داشته باشند، مقررات محلی در

حدود اختیارات شوراها بر طبق آن مذهب خواهد بود، با حفظ حقوق پیروان سایر مذاهب.»

این بخش از اصل دوازدهم، این حق را برای اقلیتهای مذهبی به رسمیت شناخته که هر کدام که در منطقه خود دارای اکثریت است، مقررات محلی در حدود اختیارات شوراها بر طبق مذهب آنان خواهد بود. این اصل، همچنین مشارکت سیاسی را، که لازمه مردم سالاری و دستیابی به حقوق اساسی است، در بین اقلیتها افزایش می‌دهد.

در قانون اساسی درباره پیروان سایر ادیان الهی آمده است:

«ایرانیان زردشتی، کلیمی و مسیحی، تنها اقلیتهای دینی شناخته می‌شوند که در حدود قانون در انجام مراسم دینی خود آزادند و در احوال شخصی و تعلیمات دینی بر طبق آیین خود عمل می‌کنند.»^{۲۸}

اصل چهاردهم، به بیان روشن آیات خداوند، غیر مسلمانان را به طور عام، مورد توجه قرار داده و به رفتار انسانی، همزیستی مسالمت آمیز و عادلانه با اقلیتهای غیرمسلمان توصیه و سفارش می‌کند:

«به حکم آیه شریفه: لاینهاکم الله عن الذین لم یقاتلوکم فی الدین و لم یخرجوکم من دیارکم أن تبرؤهم و تقسطوا الیهم انّ الله یحبّ المقسطین. (ممتحنه، آیه ۸) دولت جمهوری اسلامی ایران و مسلمانان، موظفاند نسبت به افراد غیرمسلمان با اخلاق حسنه و قسط و عدل اسلامی عمل نمایند و حقوق انسانی آنان را رعایت کنند. این اصل در حق کسانی اعتبار دارد که بر ضد اسلام و جمهوری اسلامی ایران توطئه و اقدام نکنند.»^{۲۹}

اصل چهاردهم، به روشنی اندیشه ناب و منصفانه امام خمینی را درباره حقوق تمامی شهروندان، چه یکتاپرست و چه فرقه‌پرست، بازگو می‌کند که مرز میان رعایت تمام حقوق شهروندی با اقدام امنیتی در توطئه‌افکنی و فتنه‌انگیزی است که در این شرایط، برای پاسداشت حقوق شهروندان کشور، باید حکومت در مقابل این عده بایستد.

همچنین این اصل، رعایت حقوق انسانی تمامی شهروندان توسط شیعیان - که از نظر تعداد اکثریت کشور را تشکیل می‌دهند - بر اساس عدالت اجتماعی و شاخص قسط و انصاف می‌داند که همگی مطابقت قانون اساسی با روح و جوهره اندیشه امام خمینی را بیان می‌دارد.

در واقع، تأکیدهای قانون اساسی بر «جامعه ایران» و «انسان» خود نشان‌دهنده وسعت نگاه شریعت اسلام و نیز اندیش‌مندان مسلمان به مسأله عدالت و انصاف است. در همین زمینه، اصل بیستم به برابری غیرمسلمانان با مسلمانان در همه حقوق انسانی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی حکم می‌کند:

«همه افراد ملت، اعم از زن و مرد یکسان در حمایت قانون قرار دارند و از همه حقوق انسانی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی با رعایت موازین اسلام برخوردارند.»^{۳۰}

بند هشتم از اصل سوم قانون اساسی بر مشارکت عامه مردم در تعیین سرنوشت سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خویش تأکید دارد. از این رو، اقلیتها، به عنوان مصداق عامه مردم، می‌توانند در تعیین سرنوشت خویش در ابعاد یاد شده مشارکت کنند.

این مشارکت، هنگامی عملی خواهد شد که زمینه تأثیرگذاری آن در امور یادشده، مهیا شود. از این روی، اصل شصت و چهارم بیان گر این مسأله است.

«زردشتیان و کلیمیان، هرکدام یک نماینده و مسیحیان آشوری و کلدانی، مجموعاً یک نماینده و مسیحیان ارمنی جنوب و شمال هر کدام یک نماینده انتخاب می‌کنند.» ۳۱

بنابراین زمینه تأثیرگذاری اقلیتهای دینی در امر قانون‌گذاری فراهم شده است؛ ضمن این که اقلیتهای مذهبی همانند شیعیان می‌توانند در هر کجا که بخواهند نامزد نمایندگی مجلس شورای اسلامی شوند و بر روند قانون‌گذاری تأثیر بگذارند. همچنین دقتی زیبا در رعایت حقوق غیر مسلمانان در اصل شصت و هفتم قانون اساسی آمده است که نمایندگان باید در نخستین جلسه مجلس سوگند یاد کنند و این سوگند در برابر قرآن مجید انجام می‌شود که در متن سوگندنامه نیز ذکر شده است؛ اما در پایان این اصل آمده است:

«نمایندگان اقلیتهای دینی این سوگند را با ذکر کتاب آسمانی خود یاد خواهند کرد.» ۳۲

اما از سوی دیگر، بر طبق اصل هشتاد و چهارم، این نمایندگان در برابر تمامی ملت مسؤول شمرده می‌شوند و بیان تذکر و و نظر کارشناسی حق تمامی نمایندگان با هر مذهب و دینی است:

«هر نماینده در برابر تمام ملت مسؤول است و حق دارد در همه مسائل داخلی و خارجی کشور اظهارنظر نماید.»

جلوه‌هایی از زندگی آزادانه یکتاپرستان در ایران اسلامی

زرتشتیان:

از بنیادهای اجتماعی زرتشتیان، می‌توان به انجمن زرتشتیان اصفهان، انجمن زرتشتیان کرمان، باشگاه جوانان زرتشتی یزد، انجمن موبدان تهران، بنیاد خیریه گیو، بنیاد خیریه آبادیان و... اشاره کرد.

شایان ذکر است که زرتشتیان، دارای کنگره‌ای به نام کنگره زرتشتیان جهان هستند که هدف تأسیس آن، افزایش همکاری بین انجمنها و سازمانهای زرتشتیان، به منظور حفظ میراث فرهنگی و دینی و بهبود شرایط زندگی و پیشرفت زرتشتیان در جهان است. این کنگره، از نظر زرتشتیان سراسر دنیا، ارزش و اعتبار خاصی دارد و همواره شخصیت‌های برجسته سیاسی، فرهنگی و مذهبی کشورها به توجه خاصی داشته‌اند. نخستین و ششمین کنگره جهانی زرتشتیان در ایران برگزار شده و دبیرخانه دائمی آن در تهران است. در حال حاضر، زرتشتیان ایران را می‌توان دومین جمعیت غیرمسلمان از لحاظ تعداد دانست. جمعیت آنان، طبق برخی آمارهای ذکرشده، حدود ۴۵۰۰۰ نفر است که در اغلب شهرهای ایران پراکنده اند؛ اما در تهران، کرمان، یزد، شیراز، اصفهان، زاهدان و اهواز، جمعیت بیش‌تری دارند.

زرتشتیان ۹ مدرسه اختصاصی در تهران و حدود ۸ مدرسه دیگر در شهرستانها دارند که درسه مقطع: دبستان، راهنمایی و دبیرستان، به تعلیم و تربیت می‌پردازند. آنها همچنین دارای یک

مرکز تربیت موبدیار هستند که در انجمن موبدان تهران فعال است. از دیگر فعالیتهای جامعه زرتشتیان می‌توان به فعالیتهای مطبوعاتی آنان اشاره کرد. زرتشتیان دارای ۱۰ نشریه‌اند که در موضوعات دینی، اجتماعی و فرهنگی، مقاله و مطلب منتشر می‌کنند. پاره‌ای از این نشریات، عبارت است از: فروهر، چیستا، وهومن، امرداد، پارسیان و اشا.

زرتشتیان، همچنین یک انتشارات اختصاصی به نام فروهر نیز دارند. آنها در تهران دارای چهار آدریان و ده روحانی دینی هستند. زرتشتیان همچنین در شهرهای کرمان، یزد، شیراز، اهواز، کرج و برخی آبادیهای یزد، مانند شریف آباد، حسن آباد، رحمت آباد، خرمشاه، مریم آباد، قاسم آباد و... دارای آدریان هستند.

زرتشتیان در دفاع مقدس شرکت داشته و ۱۵ شهید به کشور تقدیم کرده‌اند. آنان برابر قانون اساسی دارای یک نماینده در مجلس شورای اسلامی بوده و در تصمیم‌گیریهای کشور، حق مشارکت دارند.

از مهم‌ترین زیارت‌گاه‌های زرتشتیان نیز می‌توان از پیرهریشت در ۱۰ کیلومتری یزد و ۱۲ کیلومتری روستای شریف آباد، پیرنارکی در ۵۸ کیلومتری یزد و نزدیکی شهر تفت، پیر بانوی پارس، واقع در ۱۱۲ کیلومتری یزد، پیر سبز (چک چک) در ۶۸ کیلومتری شمال یزد، پیرستی پیر در مریم آباد از روستاهای یزد و پیر نارستانه، واقع در ۳۰ کیلومتری یزد، نام برد. آیین سدره پوشی نیز از مهم‌ترین مراسم دینی زرتشتیان است که همان اهمیت غسل تعمید را در مسیحیت دارد. ۳۳

یهودیان:

بیش از نیمی از یهودیان ایران، در تهران ساکن هستند و بقیه به ترتیب جمعیت در شیراز، اصفهان، کرمانشاه، یزد، کرمان، رفسنجان، بروجرد و ارومیه زندگی می‌کنند. کلیمیان تهران، مدارس متعددی از گذشته احداث و بهره‌برداری کرده‌اند. مدارس آلیانس (به معنی اتحاد) از جمله این مدارس هستند که ابتدا در دوره قاجار و با حمایت مؤسسه آلیانس فرانسه تشکیل شد و گسترش یافت. به سال ۸۴، پنج مدرسه اختصاصی آموزش کلیمیان در تهران فعال بوده است. این مدارس بامدیریت و قوانین آموزش و پرورش اداره می‌شوند؛ اما تسهیلاتی متناسب با ضروریات دین یهود و اعیاد مذهبی یهودیان در برنامه‌ها در نظر گرفته شده است. دانش‌آموزان، کتاب دینی خود را فرامی‌گیرند. در شیراز نیز یهودیان دارای مدرسه اختصاصی هستند. در مجموع تعداد دانش‌آموزان یهودی ایران ۲۵۰۰ نفر برآورد شده است. تعداد دانشجویان کلیمی را نیز بالغ بر ۱۰۰ نفر برآورد کرده‌اند که آزادانه در کلیه دانشگاه‌ها، به تحصیل مشغول هستند.

هم‌اکنون، جامعه یهودیان ایران، دارای کنیسه‌های متعدد، مجتمع‌های فرهنگی، سازمانهای جوانان، دانشجویان و بانوان، سالمندان و کتابخانه مرکزی، تالار اجتماعات و فروشگاه‌های مواد گوشتی طبق شرع یهود در مناطق و شهرهای یهودی‌نشین است.

این جامعه، دارای یک مجله با نام (افق بینا) است که به عنوان ارگان انجمن کلیمیان تهران عمل می‌کند. بیمارستان دکتر سپهر و باشگاه ورزشی گیبور از دیگر مراکز مهم وابسته به یهودیان است. فعالیتهای سیاسی جامعه یهودیان ایران، حول سه محور: مرجع دینی

یهودیان، نماینده آنان در مجلس شورای اسلامی و هیأت مدیره انجمن کلیمیان تهران متمرکز است و هرگونه اعلام موضع، یا پی‌گیری مسائل حقوقی، سیاسی و اجتماعی جامعه یهودی، از طریق نهادهای یادشده صورت می‌گیرد. همان‌طور که پیش‌تر ذکر شد، طبق قانون اساسی، کلیمیان یک نماینده در مجلس شورای اسلامی دارند.

یهودیان ایران در انجام مراسم مذهبی خود آزادند و تنها در تهران، دارای ۱۶ کنیسه‌اند. کنیسه که در عبری، «بت هکنست» نام دارد و در لغت به معنای خانه اجتماع است. قدیمی‌ترین کنیسه‌های تهران در محله عود لاجان (خیابان مصطفی خمینی) قرار دارند و کنیسه یوسف آباد واقع در سید جمال الدین اسدآبادی، از کنیسه‌های جدید تهران و بزرگ‌ترین و زیباترین آنها به حساب می‌آید. ۳۴

ارمنیان و آشوریان:

پس از انقلاب اسلامی، آرامنه فعالیت‌های سیاسی - اجتماعی گسترده‌ای را تجربه کرده‌اند و به جز دوره اول مجلس شورای اسلامی در تمام دوره‌ها نماینده داشته‌اند و پس از دوره پنجم نیز، شمار نمایندگان آنها به دو نفر افزایش یافته است.

ارمنیه، همانند دیگر اقلیت‌های مطرح در قانون اساسی، از آزادی کامل در انجام امور دینی و آموزش و پرورش برخوردارند و شمار زیاد کلیساها و مدارس آنها و مراکز فرهنگی، چون: باشگاه آارات بر این امر دلالت دارد.

طلوع انقلاب اسلامی ایران، برای آشوری‌ها نویدهای تازه‌ای داشت. آنان مانند سایر گروه‌های نژادی و گروه‌های مذهبی رسمی، از نعمت آزادی و حریت استفاده کرده، زبان، آداب، رسوم، مذهب و سنن قومی خود را که ضامن بقای قومیت آنان است، حفظ و حراست کردند و در میان افراد جامعه خود، آزادانه اشاعه دادند. تدریس زبان آشوری، یعنی آن چه در سراسر خاورمیانه منع شده و کشورهای همسایه آن را ممنوع می‌دانند، در مدارس اختصاصی آشوریان ایران مانعی ندارد. بر پای می‌مراسم و آیین‌های دینی و مذهبی در کلیساهای چهارگانه آشوری، از مفاخر جامعه آشوری است. آیین‌هایی مانند انجام مراسم قربانی مقدس یا عشا ربانی برای کودکان و آموزش تعلیمات دینی در مدارس و کلیساهای آشوری با نظم و شکوه خاص برگزار می‌شود.

آشوریان، دارای بیش از ۹۰ کلیسای تاریخی باقی مانده از نخستین سال‌های پذیرش مسیحیت هستند که هنوز در روستاهایی که پاره‌ای از آنها، فاقد حتی یک خانواده آشوری هستند، حفظ و نگهداری می‌شود و همه ساله نیز در آن مکانها، مراسم خاص و باستانی بر پا می‌شود. آنچه بیش از همه برای آشوریان ایران مایه مباهات است، این است که با وجود جمعیت اندک آنان در ایران، که شاید به جمعیت یک شهر نیز نمی‌رسد، در مجلس شورای اسلامی داری یک نماینده هستند. این نماینده، صاحب اختیاراتی همانند تمام نمایندگان دیگر مجلس است و این مسأله در خاور میانه و کشورهای غربی، که به وجود آزادی در کشورشان می‌بالند، بی نظیر است. ۳۵

نقض حقوق شهروندان یکتا پرست مسلمان در کشورهای مدعی آزادی

بدین ترتیب، بر اساس اندیشه امام خمینی و قانون اساسی، شهروندان غیر مسلمان در نظام اسلامی، که گاه اقلیتی بسیار کم شمارند، از تمام حقوق اساسی و سیاسی، مانند همه شهروندان دیگر بهره‌مندند و حتی می‌توانند آزادانه در فرایند قانون‌گذاری کشور سهیم باشند؛ اما اقلیت مسلمانان در کشورهای اروپایی، نسبت به ازدواج و طلاق، تقسیم ارث، اجرای وصیت و حل دعاوی حقوقی برطبق مقررات اسلامی، همواره با موانع حقوقی و عملی، روبه‌روست.^{۳۶}

فرانسه، اولین کشوری است که ورود دانش آموزان مسلمان محجبه به مدارس دولتی را ممنوع کرد و این در حالی است که این کشور، خود را مهد آزادی و دموکراسی می‌داند. ممنوعیت حجاب به بهانه نقض قوانین لائیک، به تدریج به دیگر کشورهای اروپایی نیز راه یافته است. به تازگی ممنوعیت استفاده از پوشش کامل صورت توسط زنان مسلمان در اماکن عمومی، در برخی کشورهای اروپایی، در دستور کار قرار گرفته و در این روند، فرانسه پیشگام در گسترش دامنه محدودیت برای زنان مسلمان محجبه بوده است.

براساس اندیشه امام خمینی، که در قانون اساسی نیز تبلور یافته است، اقلیتهای دینی می‌توانند به انجام مراسم مذهبی در عبادت‌گاه‌های خویش پردازند. اما «عبداللطیف ملوکی» سخنگوی شورای محلی مسلمانان فرانسه می‌گوید:

«مسلمانان آن کشور، فضای کافی برای برگذاری آیینهای مذهبی ندارند. این امر، موجب شده است مسلمانان نماز جماعت خود را در اماکنی برگزار کنند که خطر برخی اقدامات نژادپرستانه در آنها بالاست.»

سخنگوی شورای محلی مسلمانان فرانسه ادامه می‌دهد:

«همه درخواستهای مجوز ساخت مسجد در ده سال گذشته به استثنای دو مورد، رد شده است؛ اما ترکیب جمعیت در حال تغییر است و مردم می‌دانند که علاوه بر مهاجران، فرانسویان مسلمان نیز در این کشور زندگی می‌کنند. این درحالی است که اسلام پس از کاتولیک دومین دین بزرگ در فرانسه محسوب می‌شود.»

وی می‌گوید:

«وزارت کشور فرانسه، در سال ۲۰۱۰ میلادی تعداد مسلمانان ساکن در فرانسه را بین پنج تا شش میلیون نفر تخمین زد. این در شرایطی است که بر اساس قانونی که در سال ۱۸۷۲ در فرانسه تصویب شد، جمهوری فرانسه نباید در آمارگیری و سرشماری‌های خود، پرسش دینی یا قومی مطرح کند. طبق آمارهای غیر رسمی تا ۱۰ میلیون پیرو دین اسلام در این کشور زندگی می‌کنند که بیش‌ترین جمعیت مسلمانان در غرب اروپا به شمار می‌رود.»^{۳۷}

در نظر نگرفتن برابری مدنی، خودمختاری افراد، برابری در حقوق شهروندی و حقوق اقلیتها، یعنی اهمیت ندادن به عدالت اجتماعی و کرامت انسانی که منجر به فروپاشی اخلاق و انسانیت در کشوری می‌شود که خود را پرچمدار آزادی و دموکراسی می‌داند.

هر فردی متعلق به هر گروه یا مذهبی، باید بتواند در چارچوب اعتقادات خود انتخاب کند و در

جامعه حضور و فعالیت داشته باشد، در حالی که زن مسلمان در فرانسه با محدودیت، تحقیر و کنترل شدید رو به رو شده و از ورود او به مدرسه، دانشگاه و محل کار جلوگیری می‌شود.

در بسیاری از کشورهای اروپایی، زنان مسلمان که حجاب خود را رعایت می‌کنند، به سختی می‌توانند شغلی برای خود پیدا کنند و حتی در مدرسه و دانشگاه نیز با محدودیت‌های فراوانی رو به رو هستند. مردان مسلمان نیز به دلیل داشتن محاسن، از محل کار اخراج می‌شوند. مسلمانان همچنین در برخی از این کشورها، حق شرکت در مراسم دینی و ساخت مسجد را ندارند.

بنابراین، به روشنی می‌توان گفت اندیشه و رفتار امام خمینی - که برآمده از آموزه‌های وحیانی اسلام است - در باب حقوق شهروندی اقلیتها، مترقی‌ترین، عادلانه‌ترین و انسانی‌ترین دیدگاه و رفتار به‌شمار می‌رود.

نتیجه

- در حکومت اسلامی، از بعد اعتقادی اکثریت از آن یکتاپرستان است. مسلمانان در کنار دیگر شهروندان یکتاپرست از تمامی حقوق شهروندی برخوردار هستند.

- بر اساس اندیشه امام خمینی، که برگرفته از آموزه‌های اسلامی است، شهروندان یکتاپرست در حکومت اسلامی از حقوقی همچون رفاه، امنیت، مشارکت سیاسی، فعالیت دینی و اجتماعی و آزادی بیان بهره‌مند می‌باشند.

- شاخصهای رعایت حقوق شهروندان در جامعه اسلامی، شامل کرامت انسانی، عدالت اجتماعی و امنیت عمومی است که نباید این سه شاخص، حتی نسبت به حقوق شهروندان فرقه‌پرست که در شرایط فتنه‌انگیزی نیستند، از ناحیه حکومت و گروه‌های اسلامی دچار خدشه شود.

- گروه‌های فرقه‌پرست چنانچه امنیت شهروندان جامعه را تهدید کنند و از پیمان صلح با حکومت خارج شوند، با برخورد سخت و شکننده از جانب حکومت روبه‌رو خواهند شد.

- فتنه‌انگیزی شاخص اصلی مرز میان رعایت حقوق شهروندی و برخورد امنیتی و سخت به‌شمار می‌رود.

- اندیشه امام خمینی درباره حقوق شهروندی اقلیت‌های مذهبی و دینی که پیش‌تر آنان از حیث زمانی پیش از وقوع انقلاب اسلامی بوده است و در حقیقت «وعده‌ها و نگرش» معمار کبیر انقلاب نسبت به این موضوع به‌شمار می‌رود، پس از پیروزی انقلاب به‌روشنی در متن قانون اساسی جمهوری اسلامی جلوه‌گر شده است و به‌وضوح می‌توان دید که چگونه قانون اساسی جمهوری اسلامی هماهنگی کامل با اندیشه امام خمینی دارد و وعده‌های این مرد الهی را نسبت به رعایت حقوق تمام شهروندان در مقابل دید جهانیان تحقق بخشیده است.

منابع

- تاریخ تصوف در اسلام: تطورات و تحولات مختلفه آن از صدر اسلام تا عصر حافظ، قاسم غنی، زوار، تهران ۱۳۸۹
- موضع تشییع در برابر تصوف، نگارش داود الهامی، مکتب اسلام، قم ۱۳۷۸.
- تصوف و صوفیه، ژان ژولی؛ ترجمه فائزه قربانی جویباری، ناژ، تهران ۱۳۸۲.
- صوفیه از دیدگاه علمای شیعه (تا عصر صفویه)، سعید ملک محمد، اندیشه ظهور، تهران ۱۳۸۹.
- الیزیدیون واقعهم، تاریخهم، معتقداتهم، اعداد محمدالتونجی، المکتبه الثقافیه، بیروت ۱۴۲۰ق.
- من قاموس الادیان الصائبة - الزرادشتية - الیزیدية، تألیف اسعد السحمرانی، دارالنفاس، بیروت ۱۴۱۷ق.
- الدیانه الیزیدیه بین الاسلام والمانویه، محمد عبدالحمید الحمد، بی جا، بی نا، ۲۰۰۱ م.
- الیزیدیه و منشا نحلتهم، تألیف احمد تیمور باشا، الطواهر، مکتبه الثقافة الدینیة، ۲۰۰۱ م.
- شناخت وهابیت: نقد و بررسی تفصیلی پیشینه عملکردها و باورها، نجم الدین طبسی؛ تهیه و تنظیم حسن بلقان آبادی، محمد محسن طبسی، دلیل ما، تهران ۱۳۹۱.
- فتنه وهابیت، احمد سیدزینی دحلان؛ ترجمه محمدرضا دین پرور، مسجد قباد، دفتر تبلیغات، تهران ۱۳۶۷.
- آشنایی با پیشینه، مبانی و دیدگاه‌های جریان وهابیت، علی بابائی آریا؛ زیر نظر محمدتقی فخلعی، مشعر، تهران ۱۳۸۹.
- بهائیت دین نیست، بوتراب هدایی؛ تحقیق و تنظیم محمد لطفی پور، امیرکبیر، تهران ۱۳۹۳.
- بابیت و بهائیت فتنه استعمار، محمدرضا علیزاده، نجف آباد، انصار الامام المنتظر (عج)، ۱۳۸۹.
- تاریخ جامع بهائیت: کالبد شکافی بهائیت، بهرام افراسیابی، مهر فام، تهران، ۱۳۸۲.
- حمایت از اقلیتها در حقوق بین الملل، ستار عزیز، نورعلم، همدان ۱۳۸۵.
- تفسیر المنار، محمد عبده، محمد رشیدرضا، بی جا، مطبعه المنار.
- التذکره، علامه حلی، الطبعة الحجرية القديمة، مؤسسه آل البيت، قم.

آثار الحرب، وهبة الزحيلي.

- الجهاد، محمدمهدى آصفی، قم، دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، ۱۳۷۹.

مراجع

۱. در میان ادیان، اسلام دین راستین، مطلوب و بدون پیرایه‌های تحریف و انحراف است و در نگرش اسلامی، نقدهای جدی به باورهای ادیان دیگر نسبت به توحید، نبوت و دیگر مسائل اعتقادی وارد شده است. پیروان ادیان دیگر در نوشتار حاضر، از این رو یکتاپرست خوانده شده‌اند که در ادبیات قرآنی مقابل کافران و مشرکان قرار دارند و در ادبیات فقهی اهل کتاب خوانده شده و احکامی جدا از کافران و مشرکان دارند و می‌توان با نگاه کلی آنان را در زمره ادیان الهی و توحیدی قرار داد.

۲. ر. ک: الیزیدیون واقعهم، تاریخهم، معتقداتهم، من قاموس الادیان الصائبة - الزرادشتية - الیزیدية، الیدانه الیزیدیه بین الاسلام و المانویه، الیزیدية و منشا نحلتهم.

۳. ر. ک: شناخت و هابیت: نقد و بررسی تفصیلی پیشینه عملکردها و باورها؛ فتنه و هابیت، آشنایی با پیشینه، مبانی و دیدگاه‌های جریان و هابیت، بهائیت دین نیست، بابیت و بهائیت فتنه استعمار، تاریخ جامع بهائیت: کالبد شکافی بهائیت.

۴. به نقل از: تعریف حقوقی مفهوم اقلیت، محمدرضا آفتاب،

<http://ptth//moc.afgob.snoitandetinu/tsop/>.

۵. حمایت از اقلیتها در حقوق بین‌الملل/۴۳.

۶. تفسیر المنار، تفسیر القرآن الحکیم؛ التذکرة الفقهاء، ج ۱/۴۶۴۴۵؛ الجهاد، محمدمهدی آصفی/۳۶۴.

۷. صحیفه نور، ج ۵/۱۱۶.

۸. همان، ج ۱۱/۲۵.

۹. همان، ج ۴/۱۶۱.

۱۰. همان، ج ۱۲/۱۲۳.

۱۱. همان، ج ۴/۷۹.

۱۲. همان، ج ۳/۱۵۹.

۱۳. همان، ج ۳/۱۰۳.

۱۴. همان، ج ۴/۲۰۱.

۱۵. همان، ج ۳/۹۵.

۱۶. همان، ج ۳/۲۵۷.

۱۷. همان، ج ۲۱۹/۵.
۱۸. همان، ج ۳۳/۴.
۱۹. همان، ج ۴۸/۳.
۲۰. قرآن کریم، سوره انفال، آیه ۶۱.
۲۱. قرآن کریم، سوره توبه، آیه ۴.
۲۲. قرآن کریم، سوره توبه، آیه ۱۲.
۲۳. صحیفه نور، ج ۱۶۴/۶.
۲۴. همان، ج ۱۶۵/۶.
۲۵. همان، ج ۱۰۸/۴.
۲۶. همان، ج ۲۵۹/۴.
۲۷. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، اصل دوازده.
۲۸. همان، اصل سیزدهم.
۲۹. همان، اصل چهاردهم.
۳۰. همان، اصل بیستم.
۳۱. همان، اصل شصت و چهارم.
۳۲. همان، اصل شصت و هفتم.
۳۳. برگرفته از مقاله زرتشتیان ایران، زهرا رشد بیگی، مؤسسه گفت‌وگوی ادیان به آدرس اینترنتی:
[/dii.www.ri.gro/bewwen](http://dii.www.ri.gro/bewwen).
۳۴. برگرفته از مقاله یهودیان ایران، زهرا رشد بیگی، مؤسسه گفت‌وگوی ادیان به آدرس اینترنتی:
[/dii.www.ri.gro/bewwen](http://dii.www.ri.gro/bewwen).
۳۵. برگرفته از مقاله آشوریان ایران، زهرا رشد بیگی، مؤسسه گفت‌وگوی ادیان به آدرس اینترنتی:
[/www.dii.gro/ri/bewwen](http://www.dii.gro/ri/bewwen).
۳۶. حقوق اقلیتهای مسلمان در کشورهای غیراسلامی: [/ptth//ri.hqefikiw](http://ptth//ri.hqefikiw): eceuseR

۱۱/۷۳.۲۹۳۱ /ptth//ri.naruqlurad: کمبود فضای کافی عبادت برای مسلمانان فرانسه.